

Prof. Bogusław Grużewski*

*Uniwersytet Wileński, Instytut Badań Rynku Pracy przy
Litewskim Centrum Badań Socjalnych, Wilno, Litwa*

Konkurencyjność gospodarki narodowej w warunkach globalizacji.

Recenzja monografii dr Aliny Gryni

Międzynarodowa konkurencyjność gospodarki Litwy po przystąpieniu do Unii Europejskiej. Osiągnięcia i postulowane kierunki zmian

Mam przyjemność przedstawić monografię z dziedziny nauk ekonomicznych, którą opracowała Alina Grynia, doktor nauk ekonomicznych, adiunkt Wydziału Ekonomiczno-Informatycznego w Wilnie Uniwersytetu w Białymstoku, wieloletni członek Stowarzyszenia Naukowców Polaków Litwy. Jest to rezultat wieloletnich badań naukowych Autorki. Od ponad 10 lat zajmowała się tematyką związaną z międzynarodową konkurencyjnością gospodarki. Analizowała teoretyczne aspekty tego zagadnienia, czyli konwergencję społeczno-gospodarczą krajów Europy Środkowo-Wschodniej po przystąpieniu do UE, a także materiały empiryczne dotyczące rozwoju gospodarki Litwy. Pośrednie wyniki swoich badań Autorka przedstawiła w pięciu zbiorowych monografiach oraz artykułach.

Monografia *Międzynarodowa konkurencyjność gospodarki Litwy po przystąpieniu do Unii Europejskiej. Osiągnięcia i postulowane kierunki zmian* liczy 346 stron i zawiera 73 tablice oraz 84 wykresy. Dr hab. Tomasz Dołęgowski, prof. Szkoły Głównej Handlowej (SGH), zaznaczył w swojej recenzji, że „praca jest obszernym i autentycznie pogłębionym opracowaniem dość złożonego i skomplikowanego tematu [konkurencyjności międzynarodowej – BG]. ... zaprezentowane podejście jest w znacznym stopniu interdyscyplinarne”. Natomiast inny recenzent, prof. zw. dr hab. Wojciech Kosiedowski podkreślił, że „wartość dodana omawianej książki polega nie tylko na tym, że jest nowym spojrzeniem na teorię konkurencyjności międzynarodowej, ale nie w mniejszym stopniu

* Bogusław Grużewski (Boguslavas Gruževskis) jest profesorem na Uniwersytecie Wileńskim oraz kierownikiem Instytutu Badań Rynku Pracy przy Litewskim Centrum Badań Socjalnych.

na tym, że przybliżyła nam [akademickiej społeczności w Polsce – BG] współczesną gospodarkę litewską (...)]. A więc należy zaznaczyć, że wartość naukowa tej monografii opiera się na trzech filarach: przedstawionej teorii międzynarodowej konkurencyjności gospodarek narodowych, analizie rozwoju gospodarki Litwy na tle rozwoju krajów UE (zwłaszcza krajów Europy Środkowo-Wschodniej) oraz kompleksowej, interdyscyplinarnej analizie szerokiego zakresu danych empirycznych.

Na wstępie warto też zaznaczyć, że monografia dr Aliny Gryni jest wielkim wydarzeniem dla społeczności naukowców Polaków na Litwie. Tak obszernie i fundamentalne opracowanie z dziedziny nauk ekonomicznych wyszło spod pióra członka Stowarzyszenia Naukowców Polaków Litwy po bardzo dużej przerwie. Monografia ukazała się w końcu 2018 r. i została wydana przez Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego.

Celem pracy było stworzenie teoretycznego modelu procesu dochodzenia gospodarki narodowej do zrównoważonej konkurencyjności oraz przeprowadzenie analizy empirycznej przemian zachodzących w potencjale gospodarczym kraju i pozycji konkurencyjnej Litwy w okresie poakcesyjnym. Zwłaszcza pragnę zwrócić uwagę na fakt, że Autorka wykorzystała w swoje pracy bardziej szerokie rozumienie międzynarodowej konkurencyjności, wychodzące daleko za wymiar *stricte* ekonomiczny. Szeroko został omówiony wymiar społeczny, zmiany demograficzne oraz kwestie poziomu życia.

Praca składa się z sześciu rozdziałów. W pierwszym rozdziale została przedstawiona teoretyczna koncepcja międzynarodowej konkurencyjności gospodarki narodowej, która posłużyła za podstawę do dalszej analizy określonej tematyki. W tym rozdziale zaprezentowany został wieloaspektowy nurt badań w zakresie konkurencyjności gospodarek narodowych, prowadzony przez Światowe Forum Ekonomiczne i Międzynarodowy Instytut Zarządzania Rozwojem. Rozdział drugi prezentuje założenia oraz sposób praktycznej weryfikacji modelu zrównoważonej konkurencyjności gospodarki narodowej w warunkach globalizacji gospodarki światowej. Założono, że zmiany potencjału konkurencyjnego, wywołane przystąpieniem Litwy do UE, będą wynikać przede wszystkim z efektów w zakresie wymiany handlowej, napływu bezpośrednich inwestycji zagranicznych oraz konwergencji procesów społeczno-gospodarczych. Założenia modelowe zostały wsparte analizą osiągnięć krajów Europy Środkowo-Wschodniej w zakresie budowy podstaw gospodarki rynkowej. Na

podstawie rankingów dokonano oceny zmian w zakresie międzynarodowej pozycji konkurencyjnej Litwy w okresie przed- i poakcesyjnym. Na szczególną uwagę zasługuje analiza czynnikowa zmian w zakresie potencjału konkurencyjnego Litwy.

Rozdziały trzeci i czwarty są poświęcone analizie konkretnych czynników gospodarczych w kontekście ich wpływu na międzynarodową konkurencyjność gospodarki. W rozdziale trzecim Autorka analizuje relacje handlowe Litwy (towarowe i usługowe) z krajami UE oraz innymi krajami świata. Rozdział czwarty poświęcony został analizie wpływów bezpośrednich inwestycji zagranicznych na konkurencyjność gospodarki Litwy (zwłaszcza w okresie poakcesyjnym). Dokonano szczegółowej analizy wskaźników napływu bezpośrednich inwestycji zagranicznych (BIZ), ich struktury geograficznej oraz sektorowej. Określono wpływ danego rodzaju inwestycji na potencjał konkurencyjny kraju. We wnioskach do rozdziału czwartego Autorka podkreśla pozytywny wpływ BIZ na rozwój kraju oraz procesy integracyjne. Wzrosło zainteresowanie inwestorów zagranicznych rynkiem litewskim, nastąpiły korzystne zmiany w strukturze BIZ w kierunku zaawansowania technologicznego. Znaczny wzrost BIZ miał korzystny wpływ na wiele czynników rozwoju gospodarczego kraju: dochód narodowy, produktywność, handel zagraniczny, zatrudnienie, innowacyjność, kształtując i doskonaląc tym samym potencjał konkurencyjny kraju. Dr Grynia podkreśla, że stosunkowo mały rynek wewnętrzny Litwy w warunkach zintegrowanej otwartej gospodarki rynkowej jest kompensowany poprzez dogodne położenie geograficzne (s. 205). Zasadniczymi przeszkodami w napływie BIZ, zadaniem Autorki, są: nieodpowiednie otoczenie regulacyjne i jakość zarządzania w przedsiębiorstwach oraz wysoki poziom korupcji i niedostateczna jakość zarządzania gospodarką na poziomie państwowym. Coraz większym wyzwaniem jest również brak wystarczającej liczby wykwalifikowanych pracowników, który wynika z wysokiego poziomu emigracji zarobkowej oraz szybkiego procesu starzenia się zasobów pracy (ten ostatni wątek nie został w pracy szerzej rozwinięty).

W rozdziale piątym przedstawiona została analiza osiągnięć gospodarki litewskiej w zakresie zmniejszania dystansu dzielącego ją od najbardziej rozwiniętych i konkurencyjnych krajów UE i świata. Zbadano zarówno konwergencję gospodarczą, jak i społeczną (konwergencję realną typu sigma i beta, zmiany demograficzne, oceniono konwergencję

poziomu dochodów i spożycia indywidualnego ludności, a także nierówność dystrybucji dochodów oraz zagrożenie ubóstwem). Zmiany poziomu rozwoju społecznego Litwy w kontekście przystąpienia do UE oceniono za pomocą mierników syntetycznych – Wskaźnika Rozwoju Społecznego oraz Globalnego Indeksu Rozwoju Społecznego. Użycie wspomnianych wskaźników pozwoliło nie tylko określić zmiany w stosunku do przeszłości, lecz również ocenić dystans wobec liderów. Autorka podkreśla, że gospodarka litewska okazała się mało odporna na wstrząsy zewnętrzne w porównaniu np. z gospodarką Polski (s. 252–255). Z drugiej strony, szybkie zahamowanie spadku PKB pozwala twierdzić, że duży postęp gospodarki Litwy pod względem konkurencyjności międzynarodowej w okresie przedkryzysowym znacznie uodpornił ją w skali globalnej i zapewnił szybki i stabilny wzrost w latach 2010–2018, czego nie można powiedzieć o Węgrzech czy Słowacji. Dlatego wspólnie z prof. Kosiedowskim Autorka stwierdza, że Litwa z kategorii krajów peryferyjnych przeszła do relatywnie dobrze rozwiniętych krajów członkowskich UE. Jednak dr Grynia zaznacza, że istotnym zagrożeniem dla gospodarczej przyszłości Litwy jest depopulacja kraju, wysoki poziom emigracji, pogłębiająca się nierówność i rozwarstwienie społeczne oraz słabe fundamenty dobrobytu społecznego.

Monografię kończy rozdział szósty, w którym przedstawiono podstawowe założenia zrównoważonego i inkluzyjnego rozwoju oraz zrównoważonej konkurencyjności. Do mierzenia stopnia tej konkurencyjności wykorzystano nowe mierniki (Globalny Indeks Konkurencyjności). Jednak Autorka nie ogranicza się na rozważaniach czysto teoretycznych, ale w sposób usystematyzowany ustosunkowuje się do aktualnych dokumentów strategicznych Litwy (np. długookresowa strategia rozwoju kraju „Litwa 2030”), krytycznie ocenia ich treść i podstawowe założenia w kontekście międzynarodowej konkurencyjności gospodarki kraju. Podsumowując rozdział szósty, dr Grynia stwierdza, że po odzyskaniu niepodległości w ciągu 25 lat Litwa osiągnęła wysoki poziom rozwoju gospodarczego i w kontekście zrównoważonej konkurencyjności uplasowała się na 23. miejscu w światowym rankingu (pośród 180 państw). Zebrany materiał oraz wykonane analizy wyłoniły również obszary, które najbardziej zagrażają zarówno zrównoważonemu rozwojowi, jak i zrównoważonej konkurencji gospodarki kraju: niska innowacyjność gospodarki oraz brak spójności społecznej. W tym kontekście bardzo ważnym elementem staje się jakość systemów edukacyjnych, zwłaszcza poprawa

transferu: edukacja – rynek pracy (bardziej obszernie to zagadnienie nie było analizowane).

Podsumowując swoją opinię na temat przedstawionej monografii dr Aliny Gryni, pragnę raz jeszcze podkreślić jej bogatą treść teoretyczną oraz wagę statystycznej ilustracji analizowanej problematyki. Zachęcam do bezpośredniego zapoznania się z jej treścią nie tylko przedstawicieli nauk ekonomicznych i społecznych, ale też różnego szczebla polityków, studentów, ludzi biznesu oraz wszystkich, kogo ciekawia społeczno-gospodarcze perspektywy rozwoju Litwy w warunkach wzrastającej globalnej konkurencji. W swoich rozważaniach Autorka zaznaczyła, „Litwa po odzyskaniu niepodległości bardzo efektywnie wykorzystwała swój potencjał gospodarczy i w światowych rankingach konkurencyjności zajmuje wysoką pozycję”. Jednak należy przyznać, że wzrost konkurencyjności gospodarczej i rozwój ekonomiczny niedostatecznie przekłada się na rozwój społeczny kraju oraz poziom życia i konsumpcję obywateli. Dlatego można zakładać, że aktualność tematyki poruszonej w omawianej monografii w przyszłości jeszcze się zwiększy.